

המחצית

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת. ....

מחיר החתימה:

באוסטריה-אונגריה:
לשנה . . . . . 6 כתרין
לחצי שנה 3
לרבע 1.50

באשכנז:

לשנה . . . . . 7 כתרין
ביתר הארצות:
לשנה . . . . . 8 כתרין

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קצרה (רבע רחב העמוד)
באותיות פטיש 40 הלך.
במודעות הנכפלות יורד המחיר כפי הערך.

הארסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:

„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32,
Kraków.

Kraków, 26 Sierpnia 1904.

גליון כ.

קראקא, ט"ו אלול תרס"ד.

החנוך בעתיד.

ב.

נעלה הוא מעל כל ספק, כי חיינו היותר פנימיים מקושרים הם כאלפי נימים דקים עם החיים הכלליים של העמים סביבותינו. כל תנועה וזעזוע קל בחיינו, כל התקדמות או נסיגת אחור, אשר בהשקפה שטחית נכיר את סבתן הראשונה כגורם זה או באחר בקרבנו, הן כאמת אך הארכת הגלים של איזה זרם חוק, שעשה כבר את דרכו בכל רחב הסטורית אירופה. אין זאת שפת הרמזים, אם נאמר, כי יש רוח לההסטוריה, רוח טמיר ונעלם, המקיף בהקפה שלמה את העולם ומלואו, ושופטו, ברצון או שלא ברצון, אל איזו נקודה ומטרה בתוך העתיד, אשר שזכ בשור ודם לא יוכל לסמנה בדיוק. אמנם בני האדם הם הם יוצרי הרוח הזה, המחיות החושכים והגאונים הממציאים הם מתוים הדרך לפנינו ומכריחים את העתיד להיות כמותו האופן, שהיא מופיע לפנינו; אבל הגורמים והמסככים אותו רבים הם כל כך, עד שיתכוללו לעינינו למין תהו ובהו מטושטש, אשר לא נכיר בהם עקבות גאון יוצר ומחולל. לא נוכל למשל לאמר: איש פלוני הוליד התנועה הזאת, אך נאמר, כי הוא נתן לה דחיפה לפנים והוא כלי מסויע להתקדמות הרוח. אם נתכוונן בהעבר הארוך שלנו נמצא, כי מצבנו הרוחני באמונה ובמוסר הלך תמיד יד ביד עם אותו המצב של שאר העמים. טעות היא להחליט,

כי היהדות שנשגה בימי הבינים רק הודות לגאון פלוני או לצדיק פלוני, כי גם הגאון והצדיק היו תולדות הורם הכללי ויעמדו שלא מדעתם גם אז תחת השפעת אחרים. ההפרש הוא אך כזה, כי אז שרבה ההשפעה את דרכה בכרכרה שבורה, והיום תכבוש הלככות כמעוף החשמל. כל רעיון חדש יפשוט צורתו במרם עוד לכש צורה כראוי. אם לא נהפויין להשלות נפשנו, עלינו להודות, כי גם כל האמות שלנו, כל הרעש הגדול על אדות תחית ישראל אינו אך הד השוכניזם והנציונליזם, השורר בעצם תקפו באירופה. אחרי הנשיקה והחכוק של העמים השונים בתקופת ההתקוממות בפרנציה, אחרי הקריאות הנלהבות „כלנו בני אב אחד נחנו“, אשר גם אבותינו מתקופת ה„מאספים“ לקחו חלק בהן, הופיעה תורת הנזע, שכנתה במות מיוחדות לכל עם ועם, וממילא העמידה מחיצה בין נזע האריים לנזע שם. ולפי שלא ככה עדיין מלבנו הרגש האחרון של כבוד עם ושל הכרת עצמותנו, מצאה האמות או הציונות מקום לה בקרבנו, למרות הרבנים, שמחאו ומוחאים ושימחאו. כי כאמת מוחאים הם נגד חוק הטבע, נגד חוק ההסתוריה וההתקדמות, ולא ישדרו המערכות לא בקדושתם ולא בגאונותם. אבל לדאבונו נגזרה בליון גם על כל רעיון ומחשבה. כבר ישנם חכמים המפקקים בכל מסקנות תורת הנזע וכמשפט-הקיום של האמות הנלהבת, למרות דברי דיוראעלי שלנו „הכל הוא נזע, אין

אמת בלתי“. מפקקים הם אם בכלל אפשר לנו להבדיל בין הנועים אחרי התבוללות תדירית של דור דור, וכפרט, אם ישנם כאמת יתרונות של עם על חברו, התלויים בירושת אכות ובטהרת הנזע. והיה אם תירש כאמת איזו אידיאה חדשה את מקום הפטריוטיזם הנפרו, אז כודאי יבולע גם הרבה לתנועת התחיה שלנו. ראה ראינו כי אחרי התפשטות רעיון ה„אחה“ בתקופת המאספים מהרו יהודי המערב לנשל כל יהדותם כמעט בפתע פתאם, אף שלא חיינו אז בתקופת הקיטור והעתונים ואף שאבות דור ה„נאורים“ עוד מסרו נפשם על קצו של יוד. ומה נאמר אנחנו עתה? אפשר לשער, כי רוח מצויה חדשה תוכל להסב לתנועתנו נזק יותר מוחש מאלפי מחאות וחרמות של ננסים. לעת עתה עומדים אנחנו כנקודת מעבר, בתקופת תסיסה ושאיפה. העתיד הקרוב והרחוק מענין אותנו כודאי מאד מאד וההוכחה מומלת עלינו, לדאג בעדו עד מקום שידנו מגעת. עתה בעוד מועד עלינו להתאמין, לכנות בסיס חוק לתנועתנו, למען תעמוד בפרץ בעד רוחות וריאקציות, שיוכלו להתחולל בימים יבואו. בתקופת המאספים עמדה היהדות אך על למוד התורה וקיום מצותיה, על כן, כאשר חונך הדור הצעיר ללא תורה וללא מעשים נפסק ממנו גם כל התבל, שקשרו עם העבר הגדול. עלינו לקחת מזה מוסר ועלינו להשתדל לאגד את הדורות הבאים אחרינו בעבותות, אשר לא יוכלו, אף ברצונם הטוב, לנתקן ולהחליפן ככנר

מה יאמרו הבריות?

שלוש המלות האלה, „מה יאמרו הבריות?“ קשות לנו במחש בבשר החי. שלוש המלות האלה הסבו לנו בכל זמן ובכל מקום צרות יגון ואנחה יותר מכל המבול של דברי זרזין ומשטמה של צוררינו הזרים. שלוש המלות האלה, הנן לנו לדאבונו למוקש, לאבן נגף ולצור מבשול בכל מקום אשר נפנה, בכל מקום, שעלינו להבריע: לעשות או לחדול. בין כל המדות הרעות והמגונות, שדבקו בנו בגלות הארוכה והמרה, תמנה גם המרה הגרועה הזאת, להתלות בכל דבר בדעת אחרים ולעשות את „מה יאמרו הבריות“ לקנה-המרה לכל מעשינו. על בן כל איש מאתנו פוסח על שהי הסעיפים, יודע מה טוב ואין בו עוון לעשותו, מפני „מה יאמרו הבריות“ ומה בא הכלל אלינו: „כל חדש אסור מן התורה“. אין בנו דעה כרוחה, חזקה ומסודרה. „הן ולא ורפיא בידנו“. משנות דור ודור היו לנו „יהודים“, שבשו בשם הזה, שמו מסוה כזכ על פניהם, למען הבחיש צור מחצבתם, מפני „מה יאמרו הבריות“. מסבות רבות לפי הנאי הזמן והמקום, הסבו בגלות למרבית אחינו, לדבר אחת בלב ואחת בפה, כי תמיד פחדו מפחד פתאם ומשוואת רשעים, תמיד יראו מצל-צלמות ומכל שטן ופגע רע. על בן המינו בכל עת אננינו, להקשיב „מה יאמרו הבריות?“

והשתוקק, בתר לקראת בתרו,
לחפש, ליפעת הרות נעלסה.
ועטוף הנהו בהשבת עולמים,
ומילל עד פצעיו, ונזרי בשרו
המזילים נהרי נחלי-דמים,
ומתהדשים בגל-יום לבקרו.
ובהתרנשו, אזכור גם אנכי
ואבכה מצקתי וענינוי,
את-תעופת הלדי ומנסת פחי,
והתאנחתי מר לעצם באבי...
וכלא ערפל הלז מה-נורא!
ומה-בחה השמש, חלש והרו
מהדור ללב קודק של-אורה,
להבריך, להפיץ זיו עלי טהרו...

מצר.

פיליטון

מן המצר.

ארץ הבריקה משמש צהרים,
ותמלא הטבע הור ורננה...
והנה כסטה קדרות שמים,
קדרות עבים, צללי עננה.
נילכו הצללים הלוד ונרל
להשבת ליל, לעלמת אפלה,
ויועם האור, הניו חרל;
ותמה צללי לפתי האמולה.
ולבי בעזו נלחם בצללים,
צללי האפל מהשפי קברים,
ומפצעים אנושים, מכות חללים,
פלה, בתר ניהי לגורים...
לפעמים יתרנש במשכן-סתרו,
ובכה, על מאסרו בקרב עפתה.

הציונים על דעותיו והשקפותיו ועומד ברשות עצמו במטרותיו והשקפותיו המיוחדות.

ג) על ה"מזרחי" לעמל ולהשתדל בכל האמצעים ההגונים, להוציא דעותיו ושפתו אל הפעל. להכלית זאת עליו לברר את שפתו ולהפיצה בישראל ולרכוש לה נפשית מכל המפלגות ע"י העמולה נאותה והשפעה בספרות טובה וחנך בני הנעורים ע"פ רוחו.

הישיבה השלישית ביום ב' בבקר. נקראה טרגרמה, שבאה לאספה ה"מזרחי" מאת הקיסר. כל העם עמד על רגליו והצירים מאונגריה קראו בקול דם: "עליען!" וישירו את השיר האונגרי הלאומי. הגיעו טלגרמות אין מספר מכל חלקי התבל, מחברות, מרבנים, מאנשים פרטיים מצוינים. הרב ד"ר ה' גאסטער מלונדון והרב ד"ר קליין מניו-יורק ורבנים אחרים מאשכנז הצטרפו, שאי אפשר להם לבא ויבטיחו, שהם משתתפים באספה ברוחם. — על סדר היום בא דבר הפרוגרמה. רבים נשאו מדברותיהם, פרטים רבים בנוסח הפרוגרמה הנ"ל לא ישרו בעיני אנשים שונים. זה מצאה קצרה ביותר וזה ארוכה ביותר, זה מצא את דבר הדת כמיותר להזכירו וזה את דבר הפרוגרמה הבאזלית מיותר וזה רצה פשוט לשנותה, למען התנגד לדברי אחרים. כל לפני הצהרנים עבר בוכוח על הענין הנכבד הזה: — ה"מזרחי" של ה"מזרחי". מקצת הצירים האונגרים דרשו למחוק כל ענין הלאומיות בפרוגרמה. המה מפחדים המיד מפני עין הרע ומפני לשון הרע. אחיהם המתביללים מלשינים עליהם המיד בעתונים בשפת המדינה, כי הציונים בוגדים הם בארץ מולדתם ודבריהם יעשו פרי, כי הממשלה תמאן לאשר את הקנות החברות הציוניות ועד היום אין באונגריה שום חברה ציונית מאושרת. זהו פרי לשון רמייה של פושעי ישראל. אין לנו להאשים אפוא את קצת הציונים מאונגריה, כי יחדרו מפני הלאומות וידרשו להעלימה. אבל דוברים אחרים הסבירו, כי הלאומות צריכה להיות נזכרת בפירוש. גם עורך "המצפה" מר לוד נשא מנאם על אדות הלאומות ויאמר: אחרי שהמתבוללים מצד זה והחרדים מצד זה כופרים בלאומות ישראל, אלה בזרון ואלה בשגגה ועלינו לעמל למשוך את החרדים אלינו, לכן הלאומות עקר גדול לנו, כי עלינו להורות את החרדים דעה, כי שמירת המצות של האבות לבריה אין כחה יפה בזמן הזה, לשמור את בניהם מלבד בפח הפשיעה בישראל והתבוללות בגוים, כמו שיוורה הנסיון. עם שמירת המצות צריך היהורי לדעת היום, כי הוא שייך רק לעם היהודי ולא לעם אחר. ואם נזכה לשוב לארצנו ולעמד ברשות עצמנו

בפעל ולא תפיץ בכתב דבר. שאינו לרוח תורתנו ודתנו, להשתדל ולעמול להרים קרן התורה והדת, ולהשתדל לאחד ע"י הציונות הסהורה את כל החרדים למפלגה מסודרת.

ב) המזרחי הוא הסתדרות ציונית ודעתו נאמנה את הפרוגרמה הבולית, ועליו לתמוך את מוסדות הציונות. ג) חובת המזרחי בתור הסתדרות ציונית חרדית, לדאוג בעד גאולת האה"ק.

ד) בהסתדרות המזרחי נכנסים אנשים המשלמים מס המפלגה והמסכמים לשטת המזרחי ומטרתה.

ה) האורגן הראשי של ההסתדרות היא האספה הכללית.

ו) האורגן הפועל של האספה הכללית הוא ועד-כללי.

ז) ההסתדרות הכללית נחלקת: לחברים בודדים, חברות, ועדים מרכזים, והועד הכללי.

ח) החובה על חברים בודדים להאגר לחברה אחת ברשיון הממשלה, אשר בצלה הם חוסים.

ט) על החברות, שבכל ממשלה וממשלה להאגד ולהתרכז ביחד ולבחור מקרבם ועד, אשר יעמוד בראש כל האגודות בשם ה"ועד המרכזי". הועד הזה הוא אורגן המזרחים הנאחדים והמסודרים, אשר באותה הממשלה ועומד הוא בין ה"ועד הכללי" ובין האגודות והחברים הבודדים.

י) כל ועד מרכזי עורך ספר של משלמי מס המפלגה, בהספר יבואו שמות המשלמים, שנותיהם ועסקיהם. ההסתדרות הפנימית של הועד המרכזי והאגודות יתקנו כפי רצון רוב האגודות והחלטתן.

יא) האספה הכללית תקהל פעם בשתי שנים. הזמן והמקום, יקבעו מאת הועד הכללי.

יב) אספה כללית שלא מן המניין תוכל להיות רק בהסכמת ושיני שלישי הועד הכללי, או עפ"י החלטות שלשה ועדים מרכזים.

יג) פעולת האספה הכללית היא: א. דין וחשבון ממפעלי הועד הכללי, ממצב ההסתדרות, וחשבון הכספים; ב. הצעות, וכוחים והחלטות, איך להגיע אל מטרת המזרחי. ג. בחירות מנהלי הלשכה הכללית. הועד הכללי, הועדים הנצרכים. ד. קביעת הוצאות (בודועט) ההסתדרות להשנים הבאות. ה. שני תקנות ההסתדרות.

יד) באספה הכללית יוכלו להשתתף רק הצירים, אשר יבחרו מאת משלמי מס המפלגה.

טו) לכל משלם מס המפלגה הזכות לבחור ולהבחר לאספה הכללית, אם אך מלאו לו עשרים שנה.

טז) ועדי המרכזים יחלקו את מקומות הבחירה לגלילים ויקבעו זמן ומקום להבחירות, הזמן לא יאוחר משבועיים לפני האספה.

יז) על מנהלי הבחירה למקומותיהן, להודיע מיד תוצאות הבחירה לועד המרכזי ולועד הכללי.

יח) גליל אשר בוחרו עולים ליותר ממאה וחמשים בוחרים יבחרו בציר אחד.

יט) בחירות הצירים תהיינה ע"י פתקאות, הבוחרים מוכרחים להיות בעצמם בעת הבחירה, תעורת הנבחר מוכרחה להיות מאשרת בידי מנהלי הבחירה ובידי ראשי ועד המרכז.

כ) לכל נבחר רק דעה אחת, גם אם יבחר מהרבה גלילים.

כא) זכות הנבחר לא תוכל להמסר לאחר.

כב) חדש ימים לפני האספה הכללית החובה על ועד הכללי, לפרסם את סדר היום, כתובים בשפ"ע, אשכנז וזשארנון, ועל הועד-המרכזי לשלוח מיד את המכתבים החוזרים להאגודות. שליחות המכתב צריכה להיות בזריות יתרה, למען תהי היכולת להאגודות, לדין ע"ד השאלות העומדות על הפרק וכמסור החלטותיהן בידי הצירים.

כג) בכל זאת הרשות נתונה לועד הכללי, להעלות על סדר-היום דבר אשר לא פרסמו מראש, אם אד יסכימו לזה שני שלישי חברי הועד הכללי ושני ועדים מרכזים.

כד) הצעות לפני האספה הכללית תוכלנה לבוא רק אם ישלחו מאת אחת האגודות. בהסכמת "ועד המרכזי" של אותה האגודה, לועד הכללי שני חדשים מודם האספה הכללית.

אז תכוף אותנו הממשלה וירגילו אותנו בה"ס, לשמור שבת ולהתנהג בנוסח ישראל. לעמת זאת דרש ה' לזר, כי ימחקו את מלת חרדים בראש הפרוגרמה, שלא נאמר "המזרחי הוא הסתדרות יהודים חרדים, כי המלה הזאת באורה שונה במקומות שונים. מי שהוא חרד בעיני אלה פושע הוא בעיני אלה ואם יראו החרדים בארץ פלוגת בקרבנו יהודים, שאינם חרדים לפי מושגם, ירעישו עלינו את העולם, כי רק בשקר אנו מכנים את עצמנו חרדים ויניאו את החרדים להתחבר אלינו. עלינו לכתוב רק, כי המזרחי הוא הסתדרות ציונים השואפים לתחית ישראל על בסיס התורה והדת וע"י הפרוגרמה הבולית והוא רואה את קיום היהדות רק בקיום התורה וכישיבה בארץ אבות. — אנשים שונים בקשו לשנות את הנוסח, רק למען השנוי, למען יקימו מצות סתירת דברי חבריהם. הפרוגרמה קובלה בנוסח, שערך הועד וישארו בו גם ענין הלאומות וגם מלת "חרדים".

אחרי הצהרנים דרש הרב הג' לאנדא ע"ד החנך. הוא מטיל על המזרחי להשיג על החרדים, על הישיבות ועל בה"ם. — הרב הסופר זאב יעבץ דרש דרשה ארוכה ע"ד הספרות והחקירות המקרא וההיסטוריא. הוא דודש היסטוריא יהודית נאמנה לרוח היהדות. הוא מראה על דרך גראץ בהיסטוריא וחקירת המקרא ומוכיח עותתו. בשעת הדרשות האלה עסק ועד הפרוגרמה והתקנות בעריכת התקנות: אל הועד נלוה ד"ר קאהאן מהוה"פ ויאמר, כי אין רשות כלל למזרחי לכוונן הסתדרות מיוחדת ע"פ אינו שמה, יען כי בהסתדרות הציונית אין מקום לחלוקת ע"פ שטות, כי אם ע"פ ארצות ויאמר, כי נכוונן אגודות מזרחי בארצות שונות, שהתחברנה יחד רק בהסכמת הקונגרס, אם יואיל לשנות את התקנות. אנשי הועד תמהו וישיבו לו תשובות והוא התחיל את דבריו שנית ויקצף כאשר הראו לו מעותו. בסוף הוכיחו לו, כי אין המזרחי רוצה רק לעבד בתוך ההסתדרות הציונית לטובת היהדות הדתית ואיננו עוברים במאומה על סדרי ההסתדרות והיי מוכרח להודות אחרי ובוה טפל של ד' שעות אבודות. מה היתה בונתו בעכבו את העבודה, לא נודע. הועד ואח"כ האספה הכללית קבלו את התקנות האלה:

א) מטרת המזרחי היא: להרחיב את הציונות המדינית והמעשית, להגין באספות הכלליות ובהקונגרסים על הציונות המדינית והמעשית מפני כל תערוכת דברים, שאינן להם יחס ישר אל העבודה הציונית המדינית והמעשית. לדאוג כי ההנהגה הציונית הרשמית לא תעשה

יוצאים ריקים, יגיעים, זועפים וגואשים או גם חולים וב"ו למה? מפני "מה יאמרו הבריות?"

לפלוני הגביר יבואו לבקש נדבה הגונה בשביל איש מכובד אחד, שהיה "נותן" והיום הוא "מקבל". הוא רוצה לתת איזה סכום, שלא יפיק רצון הכאים, מפצירים בו, כי יוסיף ויוסיפו לו מן השמים על הוננו. הוא יודע שלא יוכל לתת, "אזיל סומקא ואתא חוירא", ולבסוף נותן בתמצית דמו, ומדוע? מפני — מה יאמרו הבריות?"

(כמעשה שהיה פה בקראקא, שבאו לעשיר אחד, כביכול, לקחת נדבה הגונה, הוא נתן איזה סכום קטן ולא רצו לקבלו, ויפצרו מאד לגלות לו שם הנצרך, ואז יתן יותר, והמה לא אבו לגלות לו. אז פשט העשיר מסוה הכושה ויאמר: שמעו נא רבותי, הנני מגלה לכם סוד, אחרי ראותי, כי בעלי סוד אתם. אנא אספו גם בעבורי . . .)

פלוני דו-פרצופים, ספק חסיד ספק משביל, יש פנים לכאן ויש פנים לבאן, נע ונד הוא כנוע עזי יער מפני רוח. והוא מכקש מאיזו חברה "ציון" לבחור בו אל הועד, חפצו הצליח לו והוא נבחר. ובכ"ו ירא ורך לבב הוא, ואינו בא אפילו פעם אחת לישיבה, יען חרדי החברה המה בראש הומיות ולכן בהולם פעם מפני — "מה יאמרו הבריות?"

הרבנים המוחים באונגריא, הגאונים הגדולים במסכת ה"איראעליט" ממאינץ, יודעים היטב, כי לא

לערך שנת ש"ג (כמו שרף ועמוד של הזכרת נשמתו מוכיחים), היה בנו של הרקטור ישראל זק, שחי בקראקא עוד כשנת רס"ג, וזה האחרון והרב ר' משה זאקש היו קרובים זל"ג (ואולי היה הרב ר' משה זאקש בנו של הרב ר' ישראל זק).
(המשך יבא)

כפנקס הח"ק רף כ' ע"ב נזכרה האשה הנ"ל, שנפטרה בחדש אדר שנת ש"מ, בזה"ל: „ונשמת מ' ליאה בת מהר"ר משה זל"ג". שם כפנקס רף א' ע"ב אנו קוראים: „וזכור אלהים נשמת מהר"ר נפתלי בן מהר"ר ישראל זל"ג". ולא רחוק הדבר, כי אותו הרב ר' נפתלי כהרב ר' ישראל, שנפטר

מר צבי טויב מדעמביץ מברך את מר מרדכי יואל לויפבאהן לכלילתו.
הנני מברך כברכת מז"ט את מר משה לאנגנער בן הרב מקאמאראנא לחתונתו עם בת הרב ממישלעניצע. מאיר ליבש לאנגערמאנן.

כהציל מפי כתבן אף תיבה אחת. נוסח המצבה השקועה בארץ ואיש לא ידע מקומה עד היום, מצאתי בקושי גדול ע"י הטוט בקבר יוכן גם מצבות חשובות אחרות) ונרפם כבר ממני כ-חרמון" שנת הרס"ג צד 79, ופרידברג העתיק משם את נוסח המצבה לספרו „לוחות זכרון" צד 49 ס"י ל' הוצאה שניה, מבלי הזכיר מקורו.

אתרוגים לולבים והדסים

אללעראייסערסמע וואארע צו פרייזען אהנע קאנקוררענץ ליעפערט נור דאס איבעראלל בעקאנטע פערזאנדהויז

Artur Guttman, Triest

Postfach No. 468.

הויז געגרינדעט אים יאהרע 1869.

- אתרוגים, אריגינאליסמע, ענטהאלטענד 100-150 שטיק, שאנסמע פארגער פער שטיק a K. —90 bis 1.20
- 1. שטויק פארגער 1.80 » 2.20
  - 2. » » 1.20 » 1.40
  - 3. » » —.60 » —.70
- לולבים אלכסנדריען פרימא פער אריגינאליקארב 100 שטיק K. 24.—
- פרימא נעוואהלמע אווא בארדיגהערא » 39.—
- הדסים מאגליך פרישע אנקונפט 3 בלאטטרינע אין וואסערקיסמע פר. 1000 שטיק 16.—
- פאסמקיסמען 100 » 1.60

פרייזע אב פריעסמ.

נב. דער פערזאנרט איזט אין גראספען אונד קליינען קוואנטימאטען. בייא ווערטען בעשטעלונגען איזט דיא האלפטע דעס ביילייסיגען פאקטורענבעטראגעס אים פארהינין איינ-צווענדען, דער רעסטבעטראג ווירד דער זענדונג נאכגעמאמען.

מלון אשכנזי-עברי.

מכיל את כל אוצר המלים האשכנזי והתרגום כל מלה בעברית. המלים העבריות לקוחות מכל ספרותנו העתיקה והחדשה. המחבר השתמש בכל החרושים, שהתחדשו בשפתנו בעת האחרונה ומה שחסר עוד השלים ע"פ לשון אשור, סוריה וערב. המלון האשכנזי העברי הוא דבר נחוץ לכל תלמיד הלמוד עברית, אבל גם לכל סופר עברי.

נערך ע"י הר"ר מ. מארגעל

ויוצא לאור בחוברות ע"י המו"ס ל. קליין בפאזענא. מחיר כל חוברת חצי הכתר. יצאו לאור עד כה ז' חוברות. חוברת ג' היא בפולה. האדרסה:

L. KLEIN, Buchhandlung, Požega (Slavonien).

או אל המחבר: Rabbiner Dr. M. MARGEL.

Passendes Geschenk

für

בר מצוה
und jede Gelegenheit.

Rococo-Ramontoir-Uhr mit hebr. Zifferbl. genau laut Illustr., Metallgehäuse (Alt Silber imit.) mit schönen plastischen Figuren und genau gehendem »Roskopf« Werke Preis fl. 6.

Versand gegen Baar oder Nachnahme, Umtausch gestattet oder Geld retour.

Kapellner & Holzer

KRAKAU, Dietelsgasse 68/2.

Illustr. Preiscourante gratis nnd franco Agenten werden gesucht.

— 30% ביליגער אלס איבעראלל. —

G. L. Grajower

Krakau, Krakauergasse Nr. 16

im Hof (vis a vis A. Faust)

עמפיהלט זיינע רייכהאלטיג אסארמירטע

שוהוואארענהאנדלונג

צו ביליגסטען פרייזען.

נדייבייטיג עמפפעהלע איד מיין ענגראה-לאנער פאי לעדער-לארע אונד קאנזערווירוננס-מיטטעל פיר פיינערע שוה-וואארען ווי: שעווראך, פראגרעס עט"צ. 50% ביליגער אלס איבעראלל.

— 30% ביליגער אלס איבעראלל. —

ציונים! ציונים!

אם ע"פ התורה בני-עמך ובני-עירך קודמים לאחרים במצות. וחי אחיך עמדי, דן לנו הציונים בודאי הציוני קודם לכלתי-ציוני ומכל-שכן לבני-נכר. לכן החובה על כל יהודי וביחוד על כל ציוני, לכלתי קנות הילזן לפסיוסן

רק מהפאבריקה היהודית הגדולה של הילזן

CH. L. SPITZ, KRAKAU

כפרט אחרי שכבר נוכחו הכל, שההילזן האלה עולות בטובן על מלאכת פבריקאות אחרות. עת הוא, שיסירו אחינו את המשפט הקדום והמעופל מלכס, יחזקה על סחורות בני נכר שהן טובות מסחורות של יהודים וראויות הן לשלם בערן כפלים. קנו נא ציונים לדוגמא הילזן מהפבריקה הציונית הזאת, אשר על כל שפופרת נרפס כגן-דוד! עם שם "ציון" ותוכחו. כי למרות המחיר הנמוך ההילזן טובות מאחרות רדשו: מאת כל הטראפיקות לתת לכם רק הילזן כאלה.

נ"י אייננערקיסמעטע קראקויער

כשרה דאמפפזעלכוואארען-פאבריק

מיט דער בעסטען מאדערנסטען מאשינע. ערצייגט שענע, פרימא סאלאמי וועראנעזער, ברוסט, שינקען, קרענוויסמל א. ז. ו. פערזעהען מיט הכשר של הרב הגאון דפה שליט"א. עמפפעהלט צו ביליגסטען פרייזען. אויף פערקאנגען ווירד פרייזקוראנטע עט הכשר איינגעשיקט.

מנחם מענדל גראזער.

Emanuel Glaser, Dampfselewarentabrik

KRAKAU, Bożego-Ciała 8.

גימנאזיום עברי.

בב"ה הגמנוזיום הסולליס יתכשרו צנינו לישראל ויגדלו ללח תורה וכל מי שסיכלה צידו הלח ישנות, כי יוכל לגדל את צנו בגמנוזיום העצרי, צבראח, סצו יקסיו התלמודים לקח צנוקרא, ס"ק ופוסקיס ציחד עם כל התלמודים, אשר ילמדו בגמנוזיום אשר להממשלה ויחונכו צדתו ולאוונתו הקדושה המקורה לנו. ובסוף השנה יקצלו העודות, אשר יסוו צערכן לכל דבר להעודות הגמנוזיות אשר להממשלה. למוחלים כשרים צזול ולהסגרה ועולה ידאג הרב ראש ציה"ק. גם פולכית ילמדו עם.

האדרסה: Rabbiner Dr. M. JUNG, Ung. Brod (Mähren)

4 וואכען פראכע-ציט

פערטענדע און יעדערמאן מייענען נייען האכארמינע וינערמאשינע (מאדעל 1804) מיט זעכטליכעם צונעהער & קאסטען אונד פינפיעהרנער טרייבליכער נאראטייע אום נור 30 fl. אינר נעהמע דיא זעלכע רעטור פאלס ניכט טאדעללאז פונקטאירען זאלטע שערזאנדר פון נאכנאהמע, אדער פארזייענדיג זענונג דעם בעטראנעם.

Nähmaschinen-Versandhaus
ARNOLD FALLEK
Podgórze, Ringplatz 10.

ערשטע לעמבערנער כשר דאמפף זעלכוואארען פאבריק
פאסט עט קאמפ.

לעמבערג גאזואנאסטע נומער 10.
קארל-לודוויגשטר. 41.

הויפט-ליאלען בא-אימוף 18 אין לעמבערג באזשיניצא 20

אינציג דאשטעהערנע כשרה זעלכוואארען פאבריק, וועלכע אינטער איינזיכט אינר מיט הכשר מהרב זאן גדול השב"ץ מהר"י יצחק שמעלקעס האביד מקיץ לבוב שעהט. ערצייענע ריא שונאטע סאלאמי עט שערשיעד דענע זעלכוואארען צו ביליגען פרייען.

עפילעפסי
לחלי-הנפילה ר"ל, לשבץ (קראמפף) ולטחלות עצבים אחרות ידרשו ספר טיחות ליה ויסכלוהו בחכם פראנקא ע"י
Privil. Schwanen-Apotheke
Frankfurt a. M.

Hotel Wiedeński
Krakau, Methgasse 9.

דאס אלגעמיין בעקאנטע יודישע האטעל דעם ר' טובי' מיט על בויים, איזט אין יודיש ארטהאראקסען קרייזען זעהר בעלעבט, עס ווירד גענוצט וועגען דער בעקוועמען לאקאליטעטען, נומער קיבע ביליגען פרייען אונד מייערסטער בעדיענונג.

ניכט **10.000**
קראנען
אבער פיעלע קראנען ערשפארען זי, ווען זי רען פרייז-קוראנט זאן דער פירטא
Josef Feil, Krakau, Grodgasse 60
Uhrmacher & Juwelier
פערלאנגען, דער איהנען פראנקא אונד גראטיס צוגעזענעט ווירד.

Wyd.: Naftali Hof. S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórze.

מ. פרייליך
ק. א. אויסשליסליך פאטענטירט
ספעציאליסט אין באנדאוש-פאך
פיר ברוכליידענדע
בעזימענע דעם עהרענדיפלאטס דער
"סאצייעטע" היגעניטיע אין פאדוא
לעמבערג גראדעצקא 85.

הערן מ. פרייליך ספעציאליסט פיר ברוכליידענדע, אויסשלי. ערצייענער פאן ק. פאטענט באנדאושען אין לעמבערג.
פאן רען אינניסטען אונד איינריכטיגטען געפיהלען מייענע היגעיניע פערלאנאסט שפרעכע איד איהנען היגעיניע עפפענטליך מייענע פערבינדליכטען דאנק פיר דיא וואונדערבארע רעטטונג מייענע פאן איינניען הערפארראענדען ערצמען, אהנע לעבענס-געפעהרליכע אפעראציען אויפגעגעבענען לעבענס, אויס. - נאכדעם איד איכער אראשעהן דעם הערן דיר. ס. מעט ה אין יאסלא אין איהרע אנשטאלט אים האלכאדען צושטאנד דע אנגעקאממען כין, האבען זיא עס רודך איהרע נאטורליכע שעהט אהנע אפעראציען אונד מעדיקאמענטע דאצו נעבראכט, מיך בינען 10 מיטטען פאן מייענע שווערען ליידען שמערצללאז צו כעפרייען, אונד קאנן איד דאהער אויס אייגענער ע-א-היינוג נור זיא אלס דען איינציגען ספעציאליסטען אין דיעזעס פאבע יעדען ברוכליידענדען צום וואהלע זייער געזונדיגייט מיט פאללסטער געוויסענער אקאסיקייט אעמפעעהלען.
לעמבערג דען 4 יענער 1808.
12-1
Louis Aloyse Lorentz Dampfsägebeamter in Jasto geb. Paris.

Hotel Londres
Krakau, Stradom
Inhaber SALOMON WASSERLAUF

גרעסטעס האטעל דער יודישען קויפמאנס-וועלט, נייא דענאווירט, שעהנע צימער, גוטע קיכע, שמיענע כשר, פיר זאמער-סעזאן שעהנען גארטען אייגענדיגעטע. פיר פרעמדע געסטע, וועלכע ערצמע כרויבען בעסטענס געאייגענעט. עמפאפהלען צו ביליגעסטען פרייען.

M. GALITZER
KRAKAU
Dietelsgasse 41. Grünwald's Haus

הויפט-ניעדערלאגע זעמטליכער אר-טויקעל אויף דעם געכיעטע דער אפטיק חירורגיע עלעקטראטעכניק, קאסטעטיק אונד באנדאושמיטעל. ברוכליידענער פיר ביידע געשלאכטער עט קינדער אין בעסטער, סאלידעסטער אויפפיהרונג.

Rzeczywiście najlepszym ze wszystkich dotychczas do prania bielizny llnane i bawelnianej używanych środków jak mydło, soda, proszek etc. jest Schicht'a nowo wynaleziony

Ekstrakt do prania i namaczania
Marka
„Pochwała gospodyń“
Zalety:
1. Skróca do połowy czas potrzebny do prania.
2. Zmniejsza robotę do czwartej części.
3. Używanie sody staje się zbytecznym.
4. Bielizna jest czystsza.
5. Jest dla rąk jakoteż dla bielizny zupełnie nieszkodliwy zaco ręczy podpisana firma.
6. Jest tańszy przez swą nadzwyczajną wydalność od wszystkich innych środków do prania.
Po jednej próbie okazuje się powyższy ekstrakt dla każdej gospodyni i praczki niezbędnym.
Wszędzie do nabycia.

J. B. Rappaport
Dąbrowa b. Tarnów.
גראמס מעטה-ברויערייא
געגרינדעט אים יאהרע 1878.

עמפפיהלט זיין פאבריקאט, וועלכעס גוט בעקאנט איזט, מיט אללער ביליגסטען פרייען אללערלייא סארטען א. צ. : שטארקען עט זיסען מעטה איינפאר אונד דאפעלמעטה, קאפוויטץ וויא מאליאט, ווישניאק, זאווע אויך אלטע בושעללען מעטה מיט דען נאמען
Stary polski trunek.
אויך האניג אינד וואקס.

Sina Pelz, Krakau
(Österreich) Gegründet 1873.
„עהע“

זיא קויפען, פערלאנגען זיא מייענע נייען גראמסען פרייזקוראנט מיט ציד. 1400 איללוסטראציענען פאן אוהרען, קעטמען, גאלד, זילבער-כינאוילבער-ניקעל-מויקוואארען אונד אנדערען בעדארפסארטיקלען מיט שטוינענד ביליגען פרייען.
זעלכע יפעזענדע אויף פערלאנגען גראטיס אונד פראנקא. איינע פיינע ניקעל-רעטאנאוואיר-אוהר, זעהר גוט געהענד 2 פל. 10 קר. איינע פיינע זילבער-רעטאנאוואיר-אוהר, זעהר גוט גע-הענד 3 פל. 75 קר. וועקער-אוהרען זעהר גוט געהענד פאן 1 פל. 15 קר. אויפוערטס. איינע זילבערקעטמע שאן פאן 80 קר. אויפוערטס.

כשר נייעסע כשר
קראקיער זעלכוואארען-פאבריק
מיט דאמפבעטרעכ
Gartenberg & Gebr. Gronner
KRAKAU, Krakauergasse Nr 33.
ערצייענע דיא שונאטע סאלאמי, ווערא-נעזער, ברוסט, שינקען, רוד עט קרענד-וויסמעל א. ז. ו. עמפפיהלט
→ צו ביליגעסטען פרייען.
אויף פערלאנגען ווירד פרייזקוראנטע עט הכשר איינגעשיקט.

ווער לייבט געלד פער-דיענען וויל, דער פער-לאנגע דען גראמסען איללוסט. פרייזקוראנט איבער אוהרען, קעטמען, גאלדוואארען, כינאוילבער, מוויקוואארען, איהרענעשטאנדהיילע אונד ווערקציינע, וועלכעס גראטיס אונד פראנקא פערזענעט ווירד.
F. PAMM, KRAKAU (Österreich)
Zielonagasse 3. Gegr. im Jahre 1825.